

CONTRACARAREA AMENINȚĂRILOR HIBRIDE WMD ȘI A INTERFERENȚELOR MALIGNE ÎN REGIUNEA MĂRII NEGRE

Policy Brief No. 141, noiembrie 2023

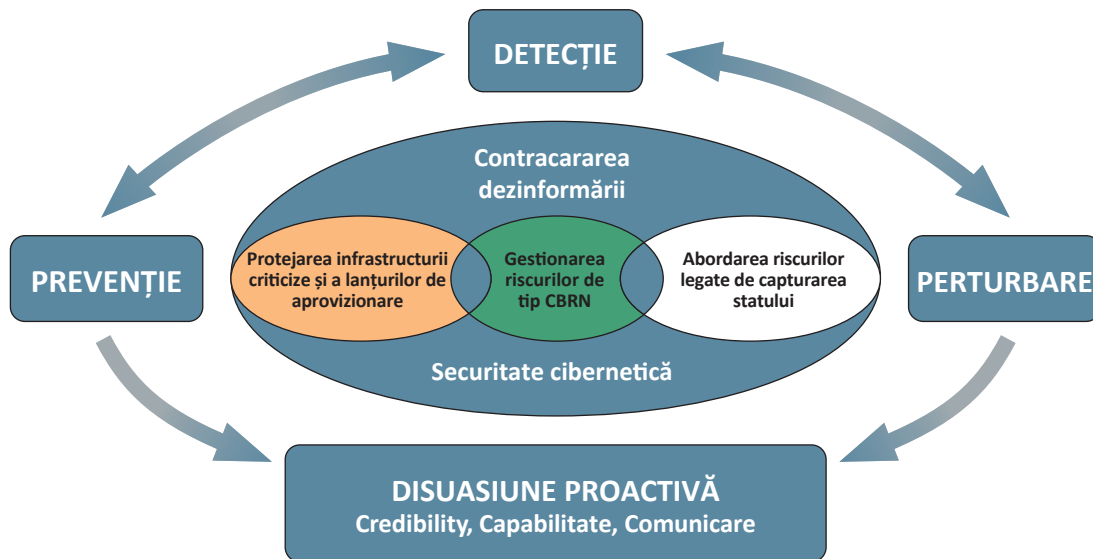
În ultimii zece ani, Kremlinul a căutat în mod sistematic să își consolideze influența în regiunea Mării Negre. Obiectivele geostrategice ale Kremlinului rămân identice cu cele urmărite în timpul Războiului Rece, obținerea supremației în Marea Neagră fiind o condiție prealabilă esențială pentru atingerea acestor scopuri. Anexarea Crimeei în 2014 a fost un semnal important că strategia Rusiei de urmărire a obiectivelor geopolitice se schimbă. Anexarea nu a fost precedată de o ocupație evidentă, ci, în schimb, de conducerea rusă care a utilizat o combinație de măsuri hibride de interferență politică internă, inclusiv desfășurarea unei prezențe militare secrete care a permis desfășurarea unor referendumuri controlate. În urma anexării Crimeei, Kremlinul a sprijinit în mod constant forțele insurgente din estul Ucrainei, mai ales în regiunile Donețk și Luhansk, contribuind astfel la prelungirea conflictului și dezstabilizării regiunii. În acest context, invazia Rusiei în Ucraina în februarie 2022 a constituit o escaladare bruscă a unui comportament beligerant continuu, încă în curs de desfășurare.

Regiunea Mării Negre rămâne o arenă critică în războiul în curs de desfășurare, deoarece Kremlinul vrea stabilească o zonă de influență în regiune. În urmărirea acestui obiectiv, Kremlinul se bazează pe un arsenal complex de instrumente de interferență în alte țări și de destabilizare a acestora. Moscova desfășoară aceste instrumente într-o manieră concertată pentru a-și promova agenda prin fracturarea unității și integrității interne în cadrul UE și NATO prin manipulare politică și intimidare economică. Bulgaria și România se numără printre cele mai frecvente ținte ale tacticilor de destabilizare de mare anvergură ale Kremlinului. Cele două țări au suferit efectele interferenței maligne prelungite a Rusiei, care s-a manifestat prin răspândirea dezinformării.

PUNCTE CHEIE

- Țările din regiunea Mării Negre rămân vulnerabile la eforturile continue ale **Kremlinului de a-și consolida influența în regiune**, folosind tactici care variază de la războiul hibrid la o invazie militară la scară largă.
- Corupția strategică, **capturarea activelor economice cheie** în țări străine prin exploatarea reglementărilor în vigoare și rețeleopace de patronaj, exploatarea dependențelor economice pentru a obține controlul asupra procesului decizional intern din țările țintă și interferența flagrantă prin utilizarea unor „măsuri active” de tip sovietic, cum ar fi manipularea informațiilor și asasinatele cu țintă precisă, sunt unele dintre cele mai comune instrumente de influență care alcătuiesc manualul de joc al Kremlinului.
- Rusia a folosit **campaniile de dezinformare** care exploatează problemele legate de armele de distrugere în masă (ADM) pentru a viza țările din regiunea Mării Negre ca o formă de **război cognitiv** care profită de anxietatea publicului pentru a-și promova agenda geopolitică.
- **Cooperarea regională în materie de securitate la Marea Neagră** și angajamentul strategic cu partenerii din UE și NATO sunt esențiale pentru armonizarea eforturilor de descurajare și contracarare a strategiei de război hibrid a Kremlinului și pentru consolidarea capacităților de apărare ale regiunii.
- **Captarea mass-media** este un aspect cheie al strategiei de dezinformare a Kremlinului în regiunea Mării Negre. Punerea în aplicare a cadrelor naționale de combatere a dezinformării care abordează riscul de capturare a mass-media este esențială pentru a asigura coordonarea între mai multe părți interesate, pentru a promova jurnalismul de bună calitate și pentru a permite monitorizarea continuă a mass-media.

Figura 1. O abordare integrată pentru contracararea amenințărilor hibride

Sursa: CSD.

mării și a propagandei, prin atacuri cibernetice împotriva instituțiilor și a infrastructurii critice, prin capturarea statului și amestecul politic, precum și prin activități militare în zonelor lor economice exclusive (ZEE).

În perioada premergătoare invaziei neprovocate a Ucrainei din 24 februarie 2022, conducerea politică și militară rusă a negat și ridiculizat sistematic orice perspectivă de confruntare violentă. S-ar putea părea că războiul a început brusc, dar, în retrospectivă, acțiunile Kremlinului de-a lungul escaladării conflictului sunt caracteristice unei **strategii** atent planificate, **care a trecut treptat de la un război hibrid la o invazie de facto la scară largă**. Presiunea politică, acumularea de trupe, exercițiile militare în imediata apropiere a graniței dintre Rusia și Ucraina și sprijinul persistent pentru grupurile insurgente din estul Ucrainei au fost câteva dintre elementele strategiei de război hibrid a Kremlinului. Deși aceste metode de coerciție și subversiune motivate strategic nu au echivalat cu un atac armat real înainte de 24 februarie 2022, ele au contribuit la estomparea distincției dintre război și pace și la crearea unei stări permanente de confruntare.

Cu mult înainte de invazia Ucrainei, Kremlinul a făcut pași în direcția instituționalizării războiului hibrid ca instrument principal al politicii sale externe. **Corupția strategică**, capturarea unor active economice cheie în țări străine prin manevre de reglementare și rețele opace de patronaj, exploatarea dependențelor economice pentru a obține controlul asupra procesului de-

cizional intern din țările țintă și interferența flagrantă prin intermediul unor „măsuri active” de tip sovietic, cum ar fi manipularea informațiilor și asasinatelor cu țintă precisă, sunt câteva dintre cele mai comune instrumente de influență care alcătuiesc manualul de joc al Kremlinului.¹ **Desfășurate în mod obișnuit într-o manieră concertată**, astfel de tehnici urmăresc să slăbească procesele și instituțiile democratice prin erodarea fundamentelor acestora, inclusiv a valorilor de bază ale deschiderii, transparenței, pluralismului, statului de drept, responsabilității și libertăților civile.

Strategia de război hibrid a Rusiei profită de diviziunile sociale, de regulile concurenței loiale, de libertatea de exprimare și de libertatea presei; aceasta juxtapune securitatea și libertatea, radicalizează dezbaterile politice și valorifică lacunele de reglementare în moduri care îi afectează pe alții și le subminează capacitatea de a lua decizii. Scopul final este de a influența modelele de comportament ale conducerii și ale populației din țara țintă în moduri care să avantajeze Rusia prin manipularea percepției acestora asupra realității. Această strategie nu se limitează la un anumit domeniu; dimpotrivă, afectează mai multe domenii distincte, cum ar fi infrastructura critică, cibernetică, economia, armata/apărarea, cultura, administrația publică, afacerile politice, sociale și juridice, serviciile de informații și diplomația. Urmează o traiectorie de escaladare treptată care îmbină spațiul civil și militar în lumea fizică și în cea cibernetică.

¹ Shentov, O., Stefanov, R. și Vladimirov, M. (2020) *The Kremlin Playbook in Europe*. Centrul pentru Studiul Democrației.

Rusia a profitat de **tehnologiile emergente pentru a-și revitaliza setul de instrumente de război hibrid**. Această tendință este evidentă în special în spațiul cibernetic, unde armata de proxy-uri a Kremlinului folosește din ce în ce mai mult roboții pentru a răspândi dezinformare și propagandă și desfășoară atacuri cibernetice împotriva infrastructurii critice și a administrației publice a țărilor din regiunea Mării Negre ca o expresie a puterii. Activitățile cibernetice ofensive ale Rusiei în timpul invaziei în curs de desfășurare în Ucraina sunt frecvente, iar „răspândirea” cibernetică a războiului a afectat și alte țări din regiune.²

Măsurile de contracarare a influenței maligne a Rusiei în țările de la Marea Neagră trebuie să includă dezvoltarea unor strategii naționale integrate pentru a răspunde la amenințările hibride prin promovarea sinergiilor între agențiile guvernamentale relevante și părțile interesate din societatea civilă și prin mobilizarea resurselor și a expertizei pentru monitorizarea amenințărilor și consolidarea capacităților (figura 1). Orice astfel de cadru trebuie să se axeze pe descurajarea proactivă, pentru a asigura capacitatea de interceptare a comportamentelor agresive în timp util. Disuasiunea proactivă necesită opțiuni de represalii credibile; capacități precum instrumente, tehnici și proceduri de detectare a amenințărilor hibride, precum și mecanisme de coordonare pentru a pune în aplicare o politică de descurajare la nivelul întregului guvern; și o comunicare adaptată la mediul informațional intern și care să valorifice mesajele strategice în toate sectoarele guvernamentale.³

Gambit toxic: Pe urma atacurilor cu otravă ale Kremlinului

Poziția agresivă a Kremlinului semnalează un interes reînnoit pentru armele neconvenționale ca mijloc de proiectare a puterii sale. Încă din primele zile ale războiului împotriva Ucrainei, Kremlinul a făcut în mod regulat referiri explicite la arsenalul său nuclear, forțele nucleare ale Rusiei rămânând în stare sporită de alertă. Această practică vine în urma utilizării de către Kremlin a asasinatelor țintite sponsorizate de stat care implică substanțe chimice, biologice sau radioactive greu de detectat, asociate cu arme de distrugere în masă

(ADM), care au devenit o tactică obișnuită a aparatului de securitate al Rusiei. Operațiunile de otrăvire puse în practică de Kremlin rămân sub pragul unui conflict armat real și sunt, de obicei, desfășurate în condiții opace. Astfel de atacuri constituie o provocare semnificativă în materie de descurajare, deoarece necesită o abordare radical modificată în ceea ce privește detectarea, pregătirea și răspunsul în comparație cu atacurile tradiționale la scară largă cu ADM. Identificarea autorilor și aducerea lor în fața justiției este un proces lung și anevoios care necesită ca serviciile de aplicare a legii să dispună de capacități adecvate de detectare și de investigare pentru a răspunde în mod eficient.

Asasinarea **prin otrăvire** a unor ținte precise subminează conceptele existente de securitate chimică, biologică, nucleară și radiologică în regiunea Mării Negre. În timp ce astfel de atacuri se aseamănă cu terorismul de tip CBRN, motivația și modul de operare diferă, nu în ultimul rând pentru că state precum Rusia dispun de resurse mult mai bune și sunt mult mai bine pregătite pentru a planifica, organiza și desfășura astfel de acte violente în mod frecvent.

Țintele atacurilor Kremlinului variază, dar, în general, acestea includ persoane care se opun sau contestă în alt mod exercitării fără constrângeri a puterii reușite și utilizării în mod nediscriminatoriu a forței. Un astfel de caz recent o implică pe Natalia Arno, fondatoarea și președinta Fundației Rusia Liberă, care s-a simțit rău cu insuficiență multiplă de organe în timpul unei călătorii la Praga în martie 2023.⁴ Simptomele ei corespundeau cu polineuropatia – afectarea nervilor periferici. Colegul lui Arno de la Fundația Rusia Liberă, Vladimir Kara-Murza, a supraviețuit la două tentative de otrăvire cu o toxină neidentificată (în 2015 și, respectiv, 2017) înainte ca un tribunal rus să-l condamne la 25 de ani de închisoare pentru trădare, din cauza opoziției sale față de războiul împotriva Ucrainei.⁵

Lista de operațiuni de otrăvire **împotriva opozanților Kremlinului** este lungă și include și **atacuri împotriva** unor cetățeni non-ruși.⁶ Un exemplu în acest sens este Viktor Iușcenko, care a candidat în cadrul alegerilor prezidențiale din 2004 în Ucraina. Iușcenko a suferit o

² A se vedea, de exemplu, Fendorf, K. și Miller, J. (2022) *Tracking cyber operations and actors in the Russia-Ukraine war*, *Blog Post*, Council on Foreign Relations, 24 martie; Rosca, M. și Fota, A. (2022) *“Romania hit with cyberattacks at the start of Ukraine war, official says”*, *Politico*, 15 martie.

³ A se vedea Monaghan, S. et al. (2019), *Countering Hybrid Warfare*, Multinational Capability Development Campaign Project.

⁴ KennanX *Episodul 29: Supraviețuirea unei otrăviri politice cu Natalia Arno*, 14 septembrie 2023, Wilson Center.

⁵ Eckel, M. (2021) *“New FBI documents shed light on probe into Russian activist’s near-fatal illnesses”*, *Radio Free Europe*, 7 septembrie; Biroul Înaltului Comisar ONU pentru Drepturile Omului. (2023) *“Russia: Continuarea detenției lui Kara-Murza îi amenință viața și îi încalcă drepturile omului, afirmă expertul ONU”*, *comunicat de presă*, 28 iulie.

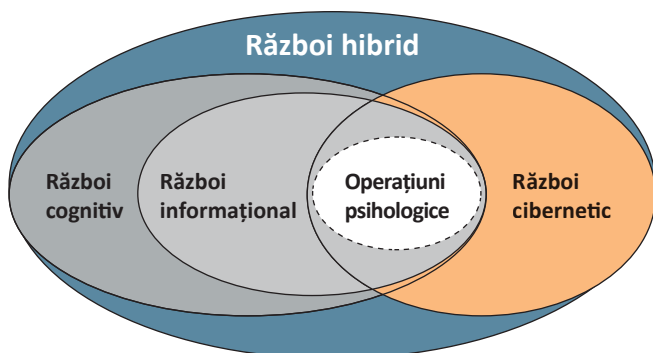
⁶ Foltynova, K. (2020) *“A timeline of Russian poisoning cases”*, *Radio Free Europe*, 8 octombrie.

otrăvire gravă cu dioxină în timp ce candida la președinție împotriva candidatului susținut de Kremlin, Viktor Ianukovici. În 2015, Producătorul bulgar de arme Emilian Gebrev, fiul său și directorul de producție al companiei lui Gebrev au fost otrăviți cu un agent chimic neurotoxic, similar Novichok, în Bulgaria. Ani mai târziu, Parchetul bulgar a anunțat punerea sub acuzare a trei ofițeri GRU, făcând publice dovezi cheie, inclusiv înregistrarea hotelului grupului și imaginile de pe camerele de supraveghere.⁷ În plus, începând din 2011, au existat mai multe cazuri de explozii în circumstanțe suspecte în depozite ale companiei lui Gebrev atât în Bulgaria, cât și în Cehia.⁸ Ancheta lui Gebrev a dus la dezvăluiri care au contribuit la stabilirea unei legături între cazul său și atacul cu Novichok împotriva fostului agent dublu rus, Serghei Skripal, în Salisbury, Anglia.

Războiul cognitiv al Rusiei în regiunea Mării Negre

Războiul cognitiv joacă un rol important în strategia de război hibrid a Kremlinului (Figura 2). Acesta cuprinde o gamă largă de activități care urmăresc să producă modele autoreproductibile de cogniție socială și comportamente care promovează și consolidează agenda politică, economică și socio-culturală a Rusiei. Războiul cognitiv al Kremlinului este **complex și multifacțat**, combinând tehnici și instrumente tradiționale de influență – de exemplu, operațiuni psihologice și de informare, inginerie socială – cu capacități cibernetice

Figura 2. Domeniile informaționale în războiul hibrid

Sursa: CSD.

⁷ "Post-mortemul unei triple otrăviri: Noi detalii ies la iveală în cazul încercărilor eșuate de crimă ale GRU în Bulgaria". *Bellingcat*, 4 septembrie 2020.

⁸ "How GRU Sabotage and Assassination Operations in Czechia and Bulgaria Sought to Undermine Ukraine". *Bellingcat*, 26 aprilie 2021.

și alte capacități tehnologice avansate. Acesta este conceput și desfășurat ca un **instrument nediscriminatoriu** care poate viza populații întregi prin valorificarea tehnologiilor emergente de informare și comunicare. Utilizarea tacticilor de război cognitiv permite Kremlinului și reprezentanților săi să influențeze modul în care se formează și se mențin convingerile cu privire la chestiuni politice, economice și socio-culturale, scopul final al acestei abordări fiind destabilizarea instituțiilor și proceselor democratice. Din cauza domeniului său larg de aplicare și a obiectivelor sale de mare anvergură, războiul cognitiv al Rusiei ar trebui tratat ca un domeniu operațional distinct.

Campaniile de dezinformare sunt un instrument important al politicii externe a Rusiei. Aceste campanii au mai multe fațete și sunt versatile, exploatând o gamă largă de aspecte și desfășurate prin canale multiple, implicând participarea activă a reprezentanților și a agenților de influență. Activitățile de dezinformare ale Rusiei sunt multistratificate, estompând în mod eficient distincția dintre actorii statali și nestatali și împiedicând procesul de atribuire a unor acțiuni maligne specifice conducerii politice ruse.

Strategia de dezinformare a Kremlinului în regiunea Mării Negre se bazează și urmărește să **proiecteze o influență economică pentru a consolida controlul asupra unor active cheie**. Captarea mass-media este doar un exemplu al modului în care rețelele sponsorizate de Kremlin profită de aranjamentele de reglementare, instituționale și procedurale din țările țintă pentru a se infiltra în spațiul mediatic și pentru a prelua treptat și a asigura controlul deplin asupra procesului decizional politic și a agendei publice.⁹ Capturarea mass-mediei se referă atât la aspectele **materiale** ale sectorului media, și anume aranjamentele comerciale, structurile de proprietate și fluxurile financiare ale companiilor media, cât și la **aspectele ideatice**, și anume conținutul și politicile editoriale ale punctelor de vânzare, precum și la percepțiile dominante ale managerilor, editorilor și jurnaliștilor. Ceea ce unește aceste două componente ale strategiei Kremlinului de capturare a mass-media este obiectivul general de a discredita sistemele democratice de guvernare și de a perturba funcționarea proceselor și instituțiilor asociate acestora.

În acest context, **campaniile de dezinformare ale Rusiei care exploatează subiecte legate de CBRN** sunt în

⁹ Georgiev, G., Petrova, V. și Tsabala, K. (2023) *Breaking the code: tackling the interlocking nexus of Russian and Chinese disinformation and illicit financial flows in Southeast Europe*, Center for the Study of Democracy.

mod evident răuvoitoare, deoarece profită de temerile și anxietățile publicului și pot determina persoanele să adopte comportamente predispuse la risc. Această tendință s-a manifestat în mod clar în timpul pandemiei COVID-19, când eforturile de dezinformare ale Rusiei au vizat în mod special campaniile de vaccinare americane și europene în încercarea de a încuraja adoptarea vaccinurilor produse în Rusia.¹⁰ Prin diseminarea activă de date false și teorii ale conspirației, grupurile sponsorizate de Kremlin și pro-Kremlin au încercat să semene îndoieli cu privire la siguranța și fiabilitatea vaccinurilor „occidentale”, contribuind în unele cazuri la ratele scăzute de vaccinare.¹¹ Un alt set proeminent de mesaje de dezinformare care a populat spațiul mediatic din Bulgaria și România se referă la proliferarea explicațiilor contradictorii privind originea virusului COVID-19: și anume, că acesta ar proveni de la o armă biologică americană; că tehnologia 5G l-a provocat; sau că elita economică globală l-a proiectat pentru a ascunde o criză economică globală care era deja în curs de desfășurare.¹² Mesajele de dezinformare rusești s-au străduit, de asemenea, să afirme că regimurile autoritare ar fi mai în măsură să facă față crizei pandemice decât democrațiile liberale, deoarece sistemele centralizate pot mobiliza un răspuns rapid și pot exploata capacitatea industrială pentru producția de echipamente medicale.

În alte ocazii, Kremlinul și-a mobilizat mașinăria de dezinformare și propagandă pentru a distrage **atenția de la activitățile beligerante sponsorizate de stat**, cum ar fi asasinatul țintite cu ajutorul CBRN, și pentru a le **ascunde**. Narațiunile de dezinformare pro-Kremlin cu privire la otrăvirea lui Emilian Gebrev, care au abundat în spațiul mediatic bulgar, au încercat să pună la îndoială faptele de otrăvire a acestuia și să pună la îndoială veridicitatea relatărilor occidentale ale incidentelor. Astfel de narațiuni s-au concentrat pe punerea sub semnul întrebării a agentului chimic care a fost folosit în tentativa de asasinat și pe prezentarea incidentului ca parte a unei campanii de defăimare antirusească a forțelor occidentale.¹³

¹⁰ Barnes, J. (2021) “Dezinformarea rusă vizează vaccinurile și administrația Biden”, *New York Times*, 5 august.

¹¹ Gordon, M. și Volz, D. (2021) “Campania rusă de dezinformare urmărește să submineze încrederea în Pfizer, alte vaccinuri Covid-19, spun oficialii americani”, *Washington Post*, 7 martie.

¹² Filipova, R. et al. (2020), *The shrinking space for media freedom in Southeast Europe in the midst of the COVID-19 pandemic and state of emergency*, Center for the Study of Democracy.

¹³ Pentru mai multe discuții pe această temă, a se vedea *caseta de instrumente a amenințărilor hibride ale Rusiei: narațiunile media pro-Kremlin din jurul unui presupus atac cu arme chimice rusești pe teritoriul Bulgariei*, raport FENCE Flash, 23 februarie 2023.

Încă de la începutul războiului împotriva Ucrainei, Rusia s-a bazat pe șantajul nuclear și pe răspândirea dezinformării și a alertelor cu steaguri false conform cărora Ucraina ar fi încercat să achiziționeze arme nucleare sau să folosească o «bombă murdară».¹⁴ Ocuparea în curs de desfășurare a centralei nucleare Zaporozhe, cea mai mare din Europa, de către forțele armate rusești rămâne un motiv de îngrijorare publică, deoarece compromite siguranța și securitatea nucleară în regiunea Mării Negre.

Cu toate acestea, **campaniile de dezinformare ale Kremlinului se extind mult dincolo de spațiul mediatic** și vizează mecanismele internaționale de luare a deciziilor existente, inclusiv Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite. La scurt timp după invazia Ucrainei din februarie 2022, Kremlinul a afirmat că Ucraina și Statele Unite au încălcat **Convenția privind armele biologice și toxice (BTWC)**. Laboratoarele ucrainene de cercetare biomedicală, care joacă un rol esențial în sistemul local de sănătate publică și de prevenire a bolilor, au fost ținta principală a acestei campanii. Această strategie în sine nu este nouă; Kremlinul a folosit de mult timp aceeași abordare pentru a discreditat **laboratorul național de referință al Georgiei**, Centrul Lugar. Ca parte a campaniei sale de dezinformare privind activitatea laboratoarelor biologice din Ucraina, Rusia a invitat o jurnalistă bulgară, Dilyana Gaytandzhieva, în calitate de informator la o reuniune la nivel înalt în cadrul Consiliului de Securitate al ONU; activitatea lui Gaytandzhieva s-a aliniat în mod regulat la operațiunile de informare rusești paralele.¹⁵ Gaytandzhieva se descrie ca fiind corespondent în Orientul Mijlociu, care a primit documente diplomatice scurse despre transporturi de arme către organizații teroriste în timp ce relata despre războiul civil sirian. Reportajele sale de la acea vreme arată că s-a bucurat de acces nelimitat la teritoriile controlate de Rusia în Siria. Gaytandzhieva a promovat în mod activ relatările pro-Kremlin care acuză Georgia și Ucraina de dezvoltarea de arme biologice cu finanțare americană. Articolele ei au apărut pe *SouthFront*, un canal care a fost sancționat de Departamentul Trezoreriei SUA în 2021 și 2022 pentru propagarea de conținut direcționat de serviciile de informații rusești.

Mesajele de dezinformare pro-Kremlin din spațiul media online din Bulgaria și România au încercat să amp-

¹⁴ A se vedea Sinovets, T. et al. (2023) “Russia’s disinformation goes nuclear”, *Forum for Ukrainian Studies*, 23 martie.

¹⁵ Mejia, L. et al. (2022) “Telling on themselves: indicators from Kremlin disinformation in Ukraine”, Microsoft Threat Analysis Center, 10 martie.

lifice acuzațiile privind dezvoltarea de arme biologice în Ucraina, venite din partea unor personalități politice de nivel înalt din Rusia și a mass-mediei controlate de Kremlin. Unele dintre cele mai frecvente narațiuni de dezinformare includ faptul că Statele Unite administrează laboratoare în spațiul post-sovietic pentru a dezvolta arme de distrugere în masă; că Statele Unite colectează materiale biologice de la cetățenii ruși pentru a crea o nouă generație de arme biologice; și că laboratoarele finanțate de SUA în Ucraina au fost implicate în producerea virusului COVID-19.¹⁶ Republicarea conținutului produs de surse rusești, inclusiv de către instituții media rusești care se află sub sancțiuni, este o practică utilizată în mod regulat prin care relațiile de dezinformare pătrund în spațiul mediatic online bulgar. Amprenta pe rețelele de socializare a ambasadelor rusești din țările din regiunea Mării Negre, precum Bulgaria și România, este un alt instrument important pentru proiectarea influenței informaționale.¹⁷ În plus, integrarea platformelor formale (de exemplu, declarațiile politice la nivel înalt) și informale (de exemplu, paginile și grupurile de pe rețelele de socializare) permite diseminarea rapidă și în masă a narațiunilor de dezinformare și a știrilor false favorabile Kremlinului.

Ce urmează?

Elaborarea unei strategii eficiente pentru a contracara tacticile de război hibrid ale Rusiei în regiunea Mării Negre necesită acțiuni pe mai multe fronturi și în diferite sectoare. Este puțin probabil ca interesul reînnoit al Kremlinului față de atacurile CBRN să se diminueze; cu toate acestea, asigurarea accesului la cunoștințele, tehnologiile și echipamentele de ultimă generație va întâmpina probabil obstacole ca urmare a sancțiunilor și a economiei rusești deja paralizate. În contextul unei izolări internaționale tot mai mari, Rusia ar putea deveni mai hotărâtă să își activeze întregul arsenal de instrumente de influență pentru a sonda noi piețe și a

prelua controlul asupra unor active cheie din țări străine. Regiunea Mării Negre este deosebit de vulnerabilă în această privință, nu în ultimul rând pentru că agresiunea continuă a Rusiei în Ucraina a încurajat și mai mult Moscova să sfideze flancul estic al NATO. Consolidarea rezilienței societale împotriva dezinformării pro-Kremlin și a modus operandi-ului său în țările din regiunea Mării Negre este o condiție prealabilă esențială pentru a face față activităților de război cognitiv ale Kremlinului.

- **Consolidarea cooperării regionale în materie de securitate la Marea Neagră și a cooperării în cadrul UE și NATO.** Cooperarea regională în materie de securitate la Marea Neagră și angajamentul strategic cu partenerii din UE și NATO sunt esențiale pentru armonizarea eforturilor de descurajare și contracarare a strategiei de război hibrid a Kremlinului și pentru consolidarea capacităților de apărare ale regiunii. Inițiativele și exercițiile comune de formare și exercițiile comune, punerea în aplicare a sistemelor de informații, supraveghere și recunoaștere pentru monitorizarea amenințărilor și avertizarea timpurie, precum și modernizarea apărării sunt esențiale pentru creșterea interoperabilității NATO și consolidarea poziției sale în regiunea Mării Negre.
- **Promovarea securității economice și energetice.** Inițiativele care promovează selectarea investițiilor,¹⁸ transparența în achizițiile publice,¹⁹ și diversificarea surselor, a rutelor și a tipurilor de aprovizionare cu energie²⁰ sunt esențiale pentru reducerea riscului de constrângere politică prin dependențe economice în regiunea Mării Negre. Punerea în aplicare și respectarea efectivă a regimurilor de sancțiuni adoptate ca răspuns la utilizarea Novichok de către Rusia și la războiul său de agresiune împotriva Ucrainei joacă un rol important în împiedicarea expansiunii militare a Kremlinului și în limitarea potențialului Rusiei de a desfășura activități de război hibrid.²¹

¹⁶ A se vedea Malinov, S. (2022) Disinformation *narratives in the Bulgarian online media: the US accused of setting up bio labs in the post-Soviet space*, FENCE Flash report, 14 martie; Raducu, R. și Hercigonja, S. (2023) *Disinformation in the context of the Russian invasion of Ukraine: narratives used by the Russian propaganda in the Balkans*. Universitatea de Vest din Timișoara; Gombos, G. (2023) "(Pro-)propaganda rusă vede legături între armele biologice și barajul Nova Kakhovka", *Verdica*, 11 octombrie.

¹⁷ A se vedea O'Kelley, C. (2023) *Russian embassy Facebook activity in Southeastern Europe*, FENCE Flash report, 28 februarie.

¹⁸ A se vedea, de exemplu, Boycheva, I. și Terziev, P. (2022) *Investment Screening in Bulgaria: Policy Options, Institutional and Legal Framework*, Center for the Study of Democracy; *Investment Screening in Bulgaria*, Policy Brief No.123 (2023), Center for the Study of Democracy.

¹⁹ A se vedea *The State of Capture: The Risks to Distributive Politics in Southeast Europe*, Policy Brief No. 139 (2023), Center for the Study of Democracy.

²⁰ A se vedea "*Moving Forward Together*": *Energy and Climate Security for Ukraine and Europe*, Policy Brief No. 136 (2023), Centrul pentru Studiul Democrației.

²¹ A se vedea, de exemplu, *Sanctions Evasion and Derogation on Russian Oil*, Policy Brief No. 140 (2023), Center for the Study of Democracy.

- **Elaborarea unei strategii naționale integrate de răspuns la amenințările hibride.** Punerea în aplicare a unui cadru strategic național integrat și cuprinzător pentru a face față amenințărilor hibride permite țărilor din regiunea Mării Negre să dezvolte sinergii între agențiile guvernamentale relevante și părțile interesate din societatea civilă și să mobilizeze resurse și expertiză pentru monitorizarea amenințărilor și consolidarea capacităților.
- **Actualizarea procedurilor și protocoalelor naționale de detectare, pregătire și reacție la amenințările la adresa securității CBRN.** Pentru a face față riscului de asasinat cu țintă precisă cu ajutorul CBRN, este important ca țările din regiunea Mării Negre să își revizuiască și să își actualizeze periodic, după caz, documentele naționale de politică, de reglementare, strategice și operaționale pentru prevenirea, investigarea și răspunsul la acte CBRN deliberate.²² Schimbul de informații și de date și cooperarea între autoritățile competente, inclusiv între agențiile de aplicare a legii, sunt esențiale pentru a contracara orice formă de interferență malignă din partea Kremlinului.
- **Consolidarea capacității instituționale la nivel național de combatere a capturii mediatic și a dezinformării.** Captarea mass-media este un aspect-cheie al strategiei de dezinformare a Kremlinului în regiunea Mării Negre. Legea privind serviciile digitale (DSA) și Legea privind libertatea presei, adoptate recent, sunt elemente centrale ale abordării UE pentru a răspunde la amenințarea manipulării și interferenței informaționale străine (FIMI) și pentru a consolida rezistența democratică, iar ambele conțin dispoziții pentru protejarea spațiului mediatic împotriva abuzurilor, inclusiv a răspândirii dezinformării și a propagandei. Elaborarea și punerea în aplicare a unor cadre de reglementare și instituționale naționale adecvate care să abordeze riscul de capturare a mass-mediei este esențială pentru a asigura o coordonare între mai multe părți interesate în vederea întreruperii activităților de dezinformare, a promovării jurnalismului de bună calitate și a facilitării unei monitorizări continue a mass-media.²³ Înființarea unor unități de comunicare strategică dotate cu personal și resurse adecvate în cadrul guvernelor statelor membre ale UE și NATO este esențială pentru evaluarea, detectarea și contracararea în timp util a amenințărilor de dezinformare.

²² *Countering Hybrid Threats in Bulgaria*, Policy Brief No. 118 (2022), Centrul pentru Studiul Democrației.

²³ A se vedea *Building Institutional Capacity Framework for Resilience to Disinformation in Bulgaria*, Policy Brief No 131 (2023), Centrul pentru Studiul Democrației.